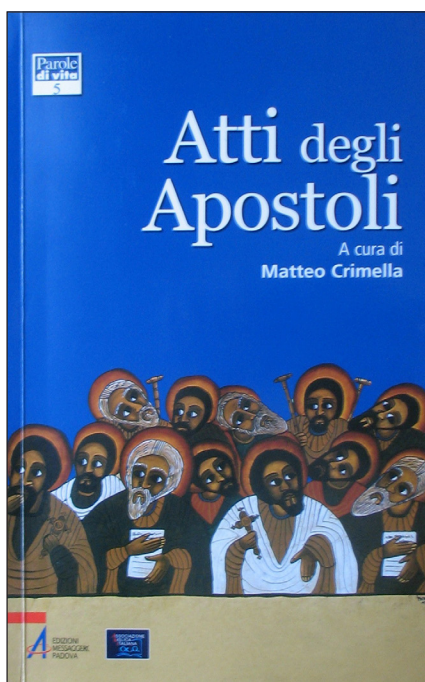

Atti degli Apostoli

A cura di Matteo Crimella
(Parole di vita 5),
Padova 2013, ss. 405
(Edizioni Messaggero Padova)

Dzieje Apostolskie autorstwa trzeciego Ewangelisty, tj. Łukasza opisujące początki apostolskiego Kościoła, są księgą, po którą, w poszukiwaniu korzeni chrześcijaństwa, chętnie sięgają zarówno egzegeci, jak również głoszący kerygmat, zwłaszcza w tzw. nurcie „nowej ewangelizacji”, katechizujący i moderatorzy różnorodnych wspólnot kościelnych, nie wykluczając pojedynczych czytelników. Nic zatem dziwnego, że powstają wciąż nowe opracowania, zarówno te o charakterze ściśle naukowym, jak również popularnonaukowym, nie licząc wielu edycji samego tekstu tej nowotestamentalnej księgi. Wszystkim towarzyszy jeden cel, aby Dzieje Łukasze głębiej poznać, właściwie interpretować oraz wskazać ich ponadczasowe walory, które pomogą właściwie żyć współczesnym chrześcijanom. W to bogactwo istniejących już pozycji bibliograficznych dotyczących Dziejów Apostolskich wpisuje się również pozycja *Atti degli Apostoli a cura di Matteo Crimella* (Parole di vita 5), Padova 2013, ss. 405, która ukazała się nakładem cenionego i zasłużonego w dziele popularyzacji Biblii włoskiego wydawnictwa Edizioni Messaggero Padova. Warto

nadmienić, iż wspomniane wydawnictwo w ramach serii „*Parole di vita*” obiera sobie jako cel edycje publikacji, które służyć mają szeroko rozumianemu apostołatowi biblijnemu w parafiach, we wszelkiego rodzaju wspólnotach modlitewnych, grupach biblijnych, gdzie szuka się właściwej recepcji i bliskości Bożego Słowa.

Książka ta, jest dedykowana kard. Carlo Maria Martiniemu emerytowanemu arcybiskupowi Mediolanu i zarazem wielkiemu badaczowi Dziejów Apostolskich. Stanowi ona reedycją w jednym tomie, sześciu zeszytów czasopisma „*Parole di vita*”

opublikowanych w roku 1998 (wydanych przez Elledici). Wydawca Messaggero zdecydował się na ich publikację aby dostarczyć dogodne narzędzie w studiowaniu drugiego tomu Łukasowego dzieła. To obecne wydanie, które czytelnik weźmie do rąk, jak zaznacza sam redaktor, posiada pewne uzupełnienia. Nowością jest tu opracowane przez Carlo Ghidelliego wprowadzenie do księgi Dziejów Apostolskich. Ponadto, spotykamy tu dwie nowe noty wprowadzające. Pierwsza z nich, odnosi się do Łukasowej historiografii, druga zaś dotyczy struktury Dziejów (por. *Przedmowa*, s. 5). Redaktorem książki jest Matteo Crimella, od 1994 r. kapłan mediolańskiego kościoła. Od 2009 r. doktor nauk biblijnych École Biblique et Archéologique Française w Jerozolimie. Aktualnie docent egzegezy NT na Papieskim Uniwersytecie Urbaniana w Rzymie i Wydziale Teologicznym Włoch Północnych w Mediolanie. Jego pasją naukową jest dwudzieli Łukasza, tj. trzecia Ewangelia i Dzieje Apostolskie. Matteo Crimella jest aktywnym duszpasterzem Mediolanu. Prowadzi kursy biblijne w Afryce i Azji. Znany z publikacji *Marta, Marta! Quattro esempi di triangolo drammatico nel grande viaggio di Luca* (Cittadella, Assisi 2009).

Całość książki podzielonej na trzy części otwiera wprowadzenie (ss. 5-7) redaktora (Matteo Crimelli), w którym poznajemy jej cel oraz genezę powstania. Po nim następuje poszerzona introdukcja do księgi Dziejów Apostolskich. Carlo Ghidelli w artykule „Drugi tom dzieła Łukasowego” (*Il secondo tomo dell'opera lucana*) (ss. 9-26) omawia miejsce Łukasowego dzieła w kontekście NT. Prezentuje główne postacie tworzące historię opisaną przez Łukasza. Dalej, wyłaniający się z księgi obraz Kościoła, charakterystykę osoby autora, tj. Łukasza oraz główne aspekty teologiczne. Następnie Matteo Crimella przedstawia „Dzieje Apostolskie pomiędzy historią a teologią” (*Gli Atti degli Apostoli fra storia e teologia*) (ss. 27-57). Na bazie analizy dwóch środowisk egzegetycznych, tj. anglo-amerykańskiego oraz niemieckiego, poszukuje odpowiedzi na pytania: Łukasz – autor Dziejów to historyk czy teolog? W jaki sposób Łukasz opisuje historię i z jakiej potrzeby rodzi się księga Dziejów Apostolskich? Kolejny artykuł tego samego autora prezentuje „Strukturę księgi Dziejów Apostolskich” (*La struttura del libro degli Atti degli Apostoli*) (ss. 58-60). Według Matteo Crimelli wyznaczają ją odniesienia geograficzne zawarte w programowych słowach samego Jezusa (por. Dz 1,8).

Dopiero po tak szczegółowym spectrum zagadnień wprowadzących rozpoczyna się pierwsza część książki pt. „Narracja Dziejów Apostolskich” (*La narrazione degli Atti degli Apostoli*), zawierająca podtytuł „Lektura egzegetyczna fragmentów bardziej znaczących” (*Lettura esegetica dei passi più significativi*) (ss. 61-320). Nie pretenduje ona do bycia szczegółowym komentarzem Dziejów. Pragnie bardziej podsuwać kluczowe interpretacyjne do niełatwej lektury drugiej części dzieła Łukasza. To osobliwa cecha wszystkich artykułów tej części książki. Uwzględniają one wrażliwość, tworzenie, powstawanie, kulturę oraz perspektywę patrzenia jej autorów na Łukasowe Dzieje (por. s. 5). Język, reguły hermeneutyczne, metodologia egzegetyczna są w nich różnorodne. Większość studiów porusza się na płaszczyźnie poszukiwań historyczno-krytycznych, ale nie brakuje również nawiązań narratywnych. Wielu z autorów nawiązuje w swoich wywodach do wielkich badaczy Dziejów, takich jak: Dupont, Tannehill, Marguerat, Aletti, itd. Wszystkie wywody są przeprowadzone w taki sposób, aby wydobyć wciąż niewyczerpane bogactwo księgi Dziejów z uwzględnieniem ich aktualizacji. Pogłębiającą lekturę egzegetyczną wybranych fragmentów Dziejów otwiera Francesco Masetto, który opracował perykopę Dz 1,9-11 (ss. 63-69), Caterina Ostinelli zajęła się tekstem Dz 1,15-26 (ss. 70-77), Rita Pellegrini dokonała analizy fragmentu dotyczącego wydarzeń Pięćdziesiątnicy – Dz 2,1-13 (ss. 78-88). W ramach opracowania tej perykopy tekstu Dziejów odnajdujemy cenny dodatek w opracowaniu Augusto Barbiego dotyczący żydowskiego święta „Pięćdziesiątnicy” (ss. 88-90). Arcangelo Bagni zajął się perykopą dotyczącą sposobu życia

pierwszej wspólnoty wierzących – Dz 2,42-48 (ss. 91-99). Augusto Barbi podjął analizę początków prześladowania kościoła w Jerozolimie – Dz 4,1-3 (ss. 100-110), Santi Grasso omówił drugą mowę Piotra – Dz 3,11-26 (ss. 111-117), Renzo Infante badał wydarzenia związane z postaciami Ananiasza i Safiry – Dz 5,1-11 (ss. 118-123), Mauro Orsatti dokonał analizy wyboru pierwszych diakonów apostolskiego Kościoła – Dz 6,1-7 (ss. 124-133), wydarzenia związane z przemówieniem diakona Stefana i jego męczeńską śmiercią (Dz 7), stały się polem zainteresowań Carlo Ghidelliego (ss. 134-144). Michelangelo Priotto opracował ewangelizację nubijskiego pielgrzyma – Dz 8,26-40 (ss. 145-152), Pawłową drogę ku Damaszkowi (Dz 9,1-19a) opisał Michelangelo Tábet (ss. 153-161), Giovanni Claudio Bottini przeanalizował powołanie setnika Korneliusza – Dz 10,1-11,8 (ss. 162-172) z ciekawym dodatkiem dotyczącym pojęcia „prozelitów” (ss. 173-175), Giuseppe Crocetti opracował perykopę dotyczącą początków chrześcijaństwa w Antiochii Syryjskiej – Dz 11,19-30 (ss. 176-83) wraz z załącznikiem dotyczącym postaci: Jakuba syna Zebedeusza, Jakuba brata Jezusa oraz Jakuba syna Alfeusza (ss. 184-186). Ciekawy apendyks dotyczący Heroda Antypasa i Heroda Agryppy opracował Michelangelo Tábet (s. 187-188). Luca Mazzinghi przeanalizował tematykę konfrontacji Pawła ze światem hellenistycznym (Dz 13,1-14,28) (ss. 189-195) wraz z krótkim uzupełnieniem dotyczącym sytuacji Azji Mniejszej zależnej od imperium rzymskiego (ss. 195-196). Daniel Attinger opracował działalność Pawła wśród Żydów w Antiochii Pizydyjskiej – Dz 13,14-52) (ss. 197-205). Pierwszą podróż misyjną Pawła i Barnaby (Dz 13-14) opisał Augusto Barbi (ss. 206-216). Luca Mazzinghi dołączył dodatek dotyczący postaci magów: Szymona i Elimasa (ss. 216-217). Sobór Jerozolimski (Dz 15,1-35) został opracowany przez Benito Marconcini (ss. 218-225), zaś Marinella Peroni dokonała analizy i znaczenia pobytu Pawła w Macedonii – Dz 16,11-17,15 (ss. 226-232). W tej części analizy egzegetycznej Dziejów spotykamy również krótki apendyks dotyczący Macedonii i Achai autorstwa Francesco Masetto (s. 233). Przemówienie Pawła w Atenach (Dz 17,16-34) oraz jego konsekwencje opracowała M. Beatrice Durante Mangoni (ss. 234-241). Perykopę dotyczącą Pawła i początków kościoła w Koryncie (Dz 18,1-18) przeanalizował Maurizio Marcheselli (ss. 242-249) włączając uzupełnienie dotyczące ciągle dyskutowanej chronologii życia Apostoła (ss. 249-251). Lydia Cramarossa zbadała działalność Apostoła Narodów w Efezie (Dz 19,1-41) (ss. 252-262). Przemówienie Pawła do prezbiterów kościoła w Efezie (Dz 20,17-38) opracował Francesco Masetto (ss. 263-268), zaś wystąpienie Pawła w Jerozolimie (Dz 22) Roberto Filippini (ss. 269-276). W tej partii części egzegetycznej Dziejów znajdujemy również interesujący apendyks autorstwa Pier Luigi Ferrariego dotyczący rzymskich prokuratorów (ss. 276-277). Zwrócenie się Pawłowe do Cesara (Dz 24,1-25,12) przeanalizował Gastone Boscolo (ss. 278-286). Pier Luigi Ferrari dołączył do tej sekcji dodatek dotyczący obywatelstwa rzymskiego (ss. 286-287). Apologię Pawła zawartą w Dziejach 25,13-26,32 opracował Claudio Doglio (ss. 288-297). Analizę tekstu dotyczącego rozbicia się okrętu zmierzającego wraz z Pawłem do Rzymu (Dz 27) opracował Augusto Barbi (ss. 298-309), zaś egzegezy epilogu księgi (Dz 28) podjął się Renzo Infante (ss. 310-320).

Druga część opracowania pt. „Przesłanie teologiczne Dziejów Apostolskich. Poglębenia” (*Il messaggio teologico degli Atti degli Apostoli. Approfondimenti*) (ss. 321-368) omawia główne tematy tworzące teologię drugiej części dwudziela Łukasza. Otwiera ją artykuł Pier Luigi Ferrariego „Jezus interpretator Pism” (ss. 323-329). Dalej, Giuseppe De Virgilio zajął się etapami i sposobami głoszenia Bożego Słowa w kościele apostolskim czasów Dziejów (ss. 330-341). Giovanni Salvini podjął się analizy prawdy o Kościele w relacji Dziejów Apostolskich (ss. 342-351). Giovanni Claudio Bottini opracował zaś zagadnienie uniwersalizmu zbawczego w księdze (ss. 352-361). Antonio Pitta zcharakteryzował osobę Apostoła Narodów (ss. 362-368).

Trzecią część książki pt. „Wspólnoty chrześcijańskie księgi Dziejów Apostolskich. Geografia teologiczna” (*Le comunità Cristiani del libro degli Atti. Una geografia teologica*), którą opracowali wspólnie: Paolo Bizzetti i Beatrice Durante Mangoni (ss. 369-388) stanowi prezentacja sześciu pierwszych wspólnot chrześcijańskich opisanych przez Łukasza w Dziejach. Stanowią je kolejno: gmina chrześcijan w Jerozolimie (s. 371-374), Cezarei Nadmorskiej (s. 374-377), Antiochii (s. 377-380), Koryncie (s. 380-383), Efezie (s. 383-386) oraz Rzymie (s. 386-388).

Całość niniejszego opracowania zamyka bibliografia (ss. 389-392), która jak zaznacza sam redaktor nie zamierzała prezentować całego dorobku publikacji poświęconej drugiej części Łukaszowego dwudziela, a jedynie wskazać wybrane komentarze oraz studia opublikowane w języku włoskim. Warto wspomnieć iż cenny dodatek stanowią również poglądowe mapy dotyczące pierwszej (s. 393), drugiej (s. 394) i trzeciej (s. 395) podróży misyjnej św. Pawła oraz jego drogi ku Rzymowi (s. 396). Całość pozycji zamyka szczegółowy spis treści (s. 397-405).

Patrząc na książkę *Atti degli Apostoli* pod redakcją Matteo Crimelli, nie da się nie dostrzec jej niewątpliwych walorów. Pierwszym, podstawowym stanowi liczne grono kompetentnych badaczy (warto tu wspomnieć chociażby uznane i cenione w świecie Biblii postacie: Paolo Bizzetti, Santi Grasso, Luca Mazzinghi, Antonio Pitta), którzy wykorzystując całą swoją wiedzę dotyczącą Łukaszowych Dziejów i konfrontując ją z uznanymi i cenionymi w tym względzie autorytetami ukazali obraz księgi niezwykle interesującej zarówno w aspekcie teologicznym, jak i historycznym oraz kerygmatycznym. Wielką wartością tego opracowania są liczne apendyksy, zawierające omówienie zagadnień historycznych, teologicznych i filologicznych, które pozwalają lepiej zrozumieć przesłanie księgi oraz lepiej poznać środowisko wraz z jego złożonością w jakich się rodziła. Waler stanowi również trzecia część niniejszej książki, często nieobecna w wielu opracowaniach dotyczących Dziejów Apostolskich. Jest nim prezentacja pierwotnych wspólnot chrześcijańskich uwzględniająca ich specyfikę i różnorodność, oddająca doskonale klimat świata, w jakim rodziło się chrześcijaństwo. Wreszcie, niniejsza książka wpisuje się dobrze w nurt „nowej ewangelizacji”, której trzy obszary pracy wskazał papież Franciszek w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*, tj. duszpasterstwa zwyczajnego, środowiska osób ochrzczonych, nie żyjących zgodnie z wymogami chrztu oraz tych, <którzy nie znają Jezusa Chrystusa lub zawsze Go odrzucali> (por. EG, 14). Lektura tej książki podpowie z pewnością duszpasterzom, katechetom, moderatorom grup biblijnych i ewangelizacyjnych oraz pojedynczym czytelnikom, jak inspirując się wiarą pierwszych wspólnot Kościoła żyć i głosić Ewangelię na nowo, dzisiaj. Powyżej przedstawione walory skłaniają recenzenta do konkluzji, że książka ta znajdzie również zainteresowanie w środowisku polskich wydawców katolickich.

Ks. Jacek Kucharski

Ks. Jacek Kucharski jest doktorem teologii w zakresie nauk biblijnych, absolwentem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie. Wykładowcą Pisma świętego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II (Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu) oraz Instytutu Teologicznego im. św. Józefa Bilczewskiego Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego we Lwowie (Ukraina). Jest Moderatorem „Dziela Biblijnego im. Jana Pawła II” w diecezji radomskiej. Autor pozycji książkowych i szeregu artykułów z zakresu egzegezy Starego i Nowego Testamentu, archeologii biblijnej oraz semantyki języków biblijnych.